

24. 5. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nepořádné dodatky aneb forma změny právního jednání

Mezi závěrečnými ustanoveními písemně uzavíraných smluv nalezneme zpravidla ujednání o tom, že smlouvu lze měnit pouze na základě písemných dodatků. Kromě požadavku písemnosti se leckdy objevují i požadavky další, kupříkladu na číslování dodatků či jejich stvrzení razítkem. Jak lze poté posuzovat ústně sjednaný dodatek, který měl být dle písemně uzavřené smlouvy opatřen pořadovým číslem a razítkem, bude vůbec platný? Pomineme-li případy, kdy sám zákon písemnou formu pro některá právní jednání vyžaduje, a tedy vyžaduje, aby písemnou formou byla tato právní jednání i měněna, odpověď bude o něco složitější. Problematika závaznosti smluvních ujednání o formě změny daného právního jednání má v našem právním řádu totiž zajímavou vývojovou linku.

Limitovaná smluvní svoboda

Občanský zákoník (zákon č. [40/1964](#) Sb., dále též jen „OZ“) účastníkům smluvních vztahů příliš svobody při rozhodování o formě právního úkonu, kterým měla být provedena změna písemně uzavřené smlouvy, nedával. Stěžejními zde totiž byla ustanovení § 40 odst. 1 a 2 OZ, která stanovila neplatnost takového úkonu, jenž nebyl učiněn ve formě vyžadované zákonem nebo ve formě ujednané dohodou účastníků, přičemž písemně uzavřená dohoda mohla být měněna opět pouze písemně.

Na obchodně právní případy, kdy byla měněna smlouva založená na formě ujednané dohodou účastníků, dopadal § 272 odst. 2 ObchZ. Ten stanovil, že obsahovala-li písemně uzavřená smlouva ustanovení, že může být měněna pouze dohodou stran v písemné formě, mohla být měněna pouze písemně.

Jinými slovy, pokud zákon nebo smlouva vyžadovaly písemnou formu dodatku a ta nebyla dodržena, pak ústně uzavřený dodatek nebyl platný. Ve vztahu k formě ujednané smluvně se zde uplatňoval institut relativní neplatnosti, čímž byla česká právní úprava v mezinárodním srovnání poněkud nestandardní.[1] V případě, kdy smluvní strany nedodržely požadavek na písemnou formu smlouvy, resp. jejích změn, byly jejich právní úkony stíženy **relativní neplatností**, a to jak v občansko právních, tak v obchodně právních vztazích.

Odlišnost zde však byla dána v okruhu osob, které se relativní neplatnosti mohly dovolat. Dle ustanovení § 267 odst. 1 ObchZ se relativní neplatnosti úkonu, třeba právě ústně uzavřeného dodatku smlouvy, která dle ujednání stran měla být měněna pouze písemnými dodatky, mohl dovolat pouze takový účastník, na jehož ochranu byla neplatnost takového úkonu stanovena. Dle § 40a OZ se relativní neplatnosti mohl dovolávat ten, kdo byl sporným úkonem dotčen a zároveň takovou neplatnost sám nezpůsobil.

Takto vyjádřená zásada formálnosti nebyla „zmírněna“ ani judikaturou. I podle ní tak platilo, že smluvní požadavek na písemnou formu změny smlouvy může být sice porušen, avšak takto provedená ústní změna smlouvy bude relativně neplatná.[2]

Další požadavky na formu právního úkonu

Ještě dle původní právní úpravy občanského a obchodního zákoníku řešil Nejvyšší soud[3] otázku závaznosti ujednání smluvních stran, že dodatky smlouvy měly být, kromě požadavku na jejich písemnou formu, navíc opatřeny vzestupně pořadovým číslem a razítkem smluvní strany uzavírající dodatek. Sporný dodatek sice byl uzavřen písemně (zápisem ve stavebním deníku), nicméně bez pořadového čísla a bez razítka.

Nejvyšší soud tyto náležitosti posoudil jako **ujednání pořádkového charakteru**, jehož porušení samo o sobě nemohlo způsobit neplatnost právního úkonu, tedy dodatku, který v rozporu se smluvním ujednáním stran nebyl očíslován ani opatřen razítkem. Odkázal přitom na ustanovení § 37 OZ s tím, že právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně, jinak je neplatný. Požadavek na dodržení formálních náležitostí změny smlouvy, spočívajících v číslování dodatku a v otištění razítka účastníka uzavírajícího smlouvu, označil Nejvyšší soud za přepjatě formalistický.

Nejvyšší soud tak alespoň částečně vykročil směrem k trendu bezformálnosti a větší smluvní autonomie, který přinesla rekodifikace soukromého práva a zejména zákon č. [89/2012](#) Sb. (dále též jen „NOZ“).

A jak tedy dál podle NOZu?

Stejně jako OZ i NOZ rozlišuje mezi zákonem požadovanou písemnou formou právního úkonu, resp. právního jednání, a požadavkem písemné formy na základě ujednání stran. Ustanovení § 564 NOZ věta první stanoví, že vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, je možné obsah tohoto právního jednání změnit pouze projevem vůle v téže nebo přísnější formě, jinak se jedná o právní jednání neplatné. Věta druhá téhož ustanovení však umožňuje změnit obsah právního jednání i v jiné formě než ve formě, jaká byla mezi stranami ujednána.

Ustanovení § 564 věta druhá OZ tedy samo nezakládá formu právního jednání (na rozdíl od věty první), ale pouze konstatuje, že pokud si strany sjednají určitou formu pro svá budoucí jednání, je třeba tuto formu naplnit. Smluvní forma právního jednání je však závislá pouze na vůli jeho účastníků, kdy **institut smluvní formy je projevem smluvní volnosti účastníků, nikoli jejím omezením**. Zjednodušeně řečeno to znamená, že účastníci mohou formou jednání podle své vůle disponovat a i přestože se na formě jednání dohodnou, mohou požadavek formy kdykoli opustit a dohodnout se na provedení jednání v jiné než původně sjednané formě.[4]

Nová právní úprava tak nejen přinesla zásadu bezformálnosti a posílila smluvní autonomii stran, ale také opustila relativní neplatnost jako následek porušení smluvní formy právního jednání. S ohledem na zakotvení **vyvratitelné právní domněnky v § 1758 NOZ**, že smlouva nevznikla, pokud nebyla dodržena její smluvená forma, není možné na ústně sjednanou změnu smlouvy pohlížet jako na neplatné právní jednání, a to ani relativně.

Pokud tedy účastníci uzavřou písemnou smlouvu, v níž si stanoví, že může být měněna pouze na základě písemných dodatků, avšak poté se ústně domluví na bezformální změně smlouvy, taková změna bude platná bez ohledu na porušení dříve sjednané formy právního jednání. Došlo totiž již k ústnímu ujednání a shodě o tom, že změna bude provedena ústně, a tedy k vyvrácení domněnky dle § 1758 NOZ.

Závěr

I když jsou soukromoprávní vztahy po rekodifikaci ovládnány zásadou bezformálnosti, lze jejich účastníkům jedině doporučit, aby i nadále právně jednali písemnou formou, a tedy s větší právní jistotou. Stejně tak, i pokud se chystají smlouvu změnit, je zcela namístě uzavřít dodatek ke smlouvě v písemné formě, a to i tam, kde zákon pro dané právní jednání písemnou formu nevyžaduje.

Pokud jde o typické závěrečné smluvní ustanovení, že smlouva může být měněna pouze písemnými, číslovanými či jinak dle fantazie smluvních stran specifikovanými dodatky, rozhodně není nutné ho s ohledem na úpravu NOZ napříště vypouštět. Jestliže však účastníci v ujednání o formě změnových dodatků spatřují více než jen pořádkové ustanovení a na požadavku písemné formy striktně trvají (i proti své případné budoucí vůli) a podmiňují jí závaznost změnových dodatků, lze jim doporučit, aby si ve smlouvě ujednali dvojitou klauzuli písemné formy. Toto tzv. **kvalifikované ujednání o písemné formě** vyžaduje, aby bylo i ujednání stran o možnosti změnit smlouvu pouze písemnými dodatky možné změnit opět jen jejich dohodou v písemné podobě.

Názory na to, do jaké míry je závazná samotná kvalifikovaná klauzule, však nejsou jednotné, německá teorie třeba stíhá nedodržení formy vyžadované kvalifikovaným ujednáním neplatností.[5] Zároveň je však třeba mít na paměti, že strany se své smluvní svobody a autonomie vůle nemohou dopředu vzdát. Teoreticky je tak možné, že dojde k řetězení vůle stran, kdy si mezi sebou neformálně ústně ujednají, že není třeba dodržet kvalifikovanou klauzuli a dodatky smlouvy uzavřou v ústní podobě. Jak bude závaznost dvojitě klauzule písemné formy nahlížena v českém právním rybníčku, ukáže zřejmě až soudní praxe.

Mgr. Veronika Tomanová,
advokátní koncipientka

[Mališ Nevrlka Legal, advokátní kancelář, s. r. o.](#)

Longin Business Center
Na Rybníčku 1329/5
120 00 Praha 2

Tel.: +420 296 368 350

Fax: +420 296 368 351

e-mail: law.office@mn-legal.eu

[1] Lavický a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§1–654). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H.

Beck, 2014, s. 2033.

[2] Rozsudek Nejvyššího soudu spis. zn. 32 Cdo 4167/2008 ze dne 30. 3. 2010; náleží Ústavního soudu spis. zn. I. ÚS 1264/11 ze dne 12. 7. 2011.

[3] Usnesení Nejvyššího soudu spis. zn. 23 Cdo 2925/2015 ze dne 19. 1. 2016.

[4] Lavický a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 2034 a 2099.

[5] Lavický a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 2035.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny - překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamena bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)
- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)